

נפילת הפנטום

מייד לאחר שהפנטומים הראשונים החלו להיקלט בחיל האוויר, הם הפכו לכוח היחיד שתקף מטרות בעומק מצרים ואת המערכים של טילי הקרקע-אוויר שלאורך התעלה. התוצאה הייתה שהם סבלו משיעורי שחיקה בלתי נסבלים, בעוד שאר חיל האוויר וצה"ל צפו בקרב בחוסר מעש. אי-מיצוי הכוח הוביל לתבוסה אסטרטגית של ישראל במלחמת ההתשה. כך הפך הפנטום לעושר השמור לבעליו לרעתו

תא"ל (דימ') יפתח ספקטור
מפקד טייסת פנטומים במלחמת
יום הכיפורים

מערך טילי קרקע-אוויר SA-2 | תקיפות הטילים נועדו להשיג עליונות אווירית באזור הלחימה

הקדמה

במאמרי זה, העוסק בהשפעתם של מטוסי הקורנס (פנטום) על תוצאתה של מלחמת ההתשה אני מתייחס רק לתקיפת המטרות במצרים. 85% מכל גיחות התקיפה בתקופה הרלוונטית (בין ספטמבר 1969 לאוגוסט 1970) בוצעו במצרים. במקביל התקיימה לחימה גם נגד סוריה ונגד ירדן, אך היא אינה מוסיפה מידע לעניינו של המאמר הזה.

רקע היסטורי

מלחמת ההתשה החלה בספטמבר 1967, זמן קצר לאחר שהסתיימה מלחמת ששת הימים, ועד מהרה הפכה למלחמה אווירית אינטנסיבית. מטוסי הקורנס - שהיו מטוסי הקרב הטובים ביותר בעולם באותה העת - החלו להיקלט בחיל האוויר לאחר שנתיים, ב־5 בספטמבר 1969. קצב קליטתם עמד על כארבעה מטוסים בממוצע בחודש. במשך כ־11 חודשים, עד כניסתה של הפסקת האש לתוקף ב־7 באוגוסט 1970, נקלטו 48 קורנסים.

במהלך קליטתם השתלבו הקורנסים בלחימה בכל תחומי הקרב האווירי. שני סוגי משימות הפכו באותה התקופה לבלעדיים לקורנס: תקיפת מטרות תשתית ותקיפת סוללות של טילי קרקע-אוויר (טק"א). המשימות האלה נחשבו באותה העת לחשובות במיוחד שכן הן נועדו להשיג שניים מיעדי היסוד

של חיל האוויר: התקיפות האסטרטגיות נועדו לכפות על האויב את רצונו, במקרה הזה להפסיק את מלחמת ההתשה, ואילו תקיפות הטילים נועדו להשיג עליונות אווירית באזור הלחימה. מערכי הטק"א המצריים, שנפרסו בין קהיר לתעלה, הפריעו להשגת היעדים האלה.

נקודת ההפרדה, שבה פוצל השימוש במטוסי הקרב של חיל האוויר, התרחשה בדצמבר 1969. עד אז פעלו כל מטוסי התקיפה בכל המשימות (למשל להשמדת סוללות טילים במבצע "בוקסר" ביולי 1969 ובמבצע "גיבור" בדצמבר 1969). אולם מדצמבר 1969 ואילך הוצאו מטוסי הקרב האחרים מהמשימות שצוינו למעלה, ואלה נמסרו בלעדית לקורנסים. מאותה עת ואילך הופעלו השחקים (המיראז'ים) במשימות אוויר-אוויר, ומטוסי התקיפה הוגבלו לפעילות באזור התעלה.

באותה התקופה התחזקו מערכי ההגנה האוויריים של האויב וקלטו אמצעים חדשים, ואלה הסבו אבדות למטוסי חיל האוויר. לצוותי הקורנס הייתה הלחימה נגד מערכות הטילים המצריות קשה במיוחד, והם ספגו נפגעים.

מכונאים מחמשים פנטום בפצצות | תקיפות העומק
(שכנו "פריחות") נעשו בין ינואר לאפריל 1970,
ובמסגרתן הותקפו מכ"מים, מחנות צבא, מחסני
תחמושת, סדנאות ומצבורי תחמושת וציוד בכל רחבי
מצרים

השאלה

מדרך הטבע נשאלת השאלה כיצד השפיע מטוס הקורנס, שהיה בעל תפקיד בלעדי בתהליך, על התוצאה. או במילים אחרות: האם כניסת הקורנס לסד"כ הובילה לשימוש לא מיטבי של חיל האוויר באמצעיו? כדי לענות על כך בדקתי את גיחות הקורנס שבוצעו בשמונת החודשים שבין דצמבר 1969 לאוגוסט 1970 באותן המשימות שהוזכרו למעלה ועיינתי בחלופות אפשריות לביצוע אותה העבודה.

הממצאים

כאמור, החל מדצמבר 1969 הפך מערך הקורנס (שתי טייסות שנמצאו בתהליך בנייה) לכוח היחיד שהשתתף בתקיפתן של מטרות בעומק מצרים ושל סוללות טק"א. באותם שמונת החודשים ביצעו שתי הטייסות בסך הכול 130 גיחות לתקיפת מטרות עומק (מה שכונה "הפצצות אסטרטגיות") ולתקיפת טק"א.

תקיפות העומק (שכנו "פריחות") נעשו בין ינואר לאפריל 1970, ובמסגרתן הותקפו מכ"מים, מחנות צבא, מחסני תחמושת, סדנאות ומצבורי תחמושת וציוד בכל רחבי מצרים. בסך הכל בוצעו במסגרת ה"פריחות" 80 גיחות של מטוסי קורנס. יש לציין כי מטרות העומק שהותקפו היו בעיקר מתקני צבא עורפיים, ורק למעטות מביניהן ניתן היה לייחס משמעות אסטרטגית. גם העובדה שמדובר היה בגיחות מעטות בלבד מלמדת שה"פריחות" היו לא יותר מאשר העברת מסר למצרים. בתקיפות האלה לא ספגו כוחותינו אבדות.

**אין ויכוח שהקורנס היה המטוס
החדש והטוב מכולם, אך העובדה
הזאת לא ביטלה את ערכם של**

שאר המטוסים

מלחמת ההתשה הסתיימה ב-7 באוגוסט 1970, כאשר ישראל קיבלה את הסכם הפסקת האש עם מצרים שנודע בשם "תוכנית רוג'רס". ההסכם, שאותו ניסחה ארצות הברית, קבע ששני הצדדים ישאירו את כל יחידותיהם במקומותיהן, דהיינו יקפידו את המצב כפי שהיה ביום ההכרזה על הפסקת האש. מבחינת ישראל זה היה ההישג החשוב ביותר, שכן הוא הבטיח - אילו היה מיושם - שתעלת סואץ תישאר מחוץ לכיסוי של מערך הטק"א המצרי-סובייטי שהיה פרוס כמה עשרות קילומטרים ממערב לתעלה. אולם למחרת החתימה על ההסכם - ובהתרסה גלויה כלפי ישראל - הפרו אותו המצרים וקידמו את מערך סוללות הטק"א שלהם אל גדות התעלה. כתוצאה מכך התקדם כיסוי הטק"א של המצרים וחדר לתוך השטחים שהחזיק צה"ל בסיני. בכך הפך מערך הטילים המצרי בבת אחת ממערכת הגנה על קהיר לנשק התקפי.

היום שלמחרת ההסכם, 8 באוגוסט 1970, היה אחד מאותם רגעי הכרעה שמלמדים בקורסים להיסטוריה צבאית, רגע שבו שני הצדדים ניצבים זה מול זה למאבק המכריע כששניהם שחוקים ומותשים, ורק כוח הרצון קובע מי ינצח. על כך דיבר יצחק שדה כשהזכיר ללוחמים שכאשר קר להם ורטוב, עליהם להחזיק מעמד כי הגשם יורד גם על האויב. רגע כזה תיאר אלוף שמואל גונן (גורודיש) במילותיו המפוצצות במסדר החטיבה בתום מלחמת ששת הימים: "אל המוות הישרנו מבט - והוא השפיל את עיניו". אולם ב-1970 היו אלה המצרים שהשירו את מבטם, ואילו ישראל השפילה את עיניה. המצרים זכו בניצחון טקטי, ומערך הטילים שלהם נשאר פרוס על קו התעלה. זוהי אפוא תוצאתה של מלחמת ההתשה, והתוצאה הזאת הייתה נקודת המוצא למלחמה שלאחר מכן, מלחמת יום הכיפורים. מהבחינה הזאת הייתה אפוא השפעה אסטרטגית לאופן שבו הסתיימה מלחמת ההתשה.

לעומת ה"פריחות", תקיפות סוללות הטק"א היו משמעותיות. במשך כ־34 ימים (בין 30 ביוני 1970 ל־3 באוגוסט 1970) תקפו הקורנסים 25 סוללות טק"א (מתוכן היו שמונה ריקות או סוללות דמה). אין ודאות מוחלטת בנוגע למספר הסוללות שנפגעו ובנוגע למידת הנזק שנגרמה לסוללות שנפגעו, אך בכל מקרה תהליך שיקומן היה מהיר. באותן התקיפות איבד חיל האוויר חמישה מטוסי קורנס, וצוותיהם נהרגו או נפלו בשבי. עוד שני קורנסים נפגעו קשה, אך הצליחו לנחות בדרך נס.

ניתן אפוא לסכם ולקבוע שחיל האוויר איבד בתקיפות הטק"א שישה מטוסי פנטום. המשמעות היא אובדנו של מטוס אחד בכל 8.3 גיחות, או במינוח המקובל בחיל האוויר: שיעור אבדות של 12%. זהו שיעור הגבוה פי שלושה מאבדות חיל האוויר במבצע "מוקד" (תקיפת שדות התעופה במצרים במלחמת ששת הימים). מערך הקורנסים, שמנה באותה העת כ־40 מטוסים, איבד באותו החודש 15% מכוחו. שיעור אבדות כזה הוא בלתי נסבל בלחימה מתמשכת. אומנם מספרן של תקיפות הטק"א - 50 גיחות - נראה גיחסי ביחס ל־8,170 גיחות התקיפה שביצע חיל האוויר במלחמת ההתשה בגזרה המצרית (מדובר

ב־0.6% מהתקיפות), אך לאותן גיחות מועטות ולשחיקת הכוח הכרוכה בהן הייתה השפעה ייחודית על תוצאות המלחמה ההיא. אף אם נניח שהשחיקה הקשה שספגו הפנטומים לא הייתה הגורם היחיד לכך שישראל השפילה עיניים מול האתגר המצרי, אין ספק שהיא השפיעה מאוד על החלטות המנהיגים באותה שעה קשה ועל תוצאת המלחמה.

שלוש חלופות

בלי להיכנס לשאלה אם אותה עבודה שעשו רק הקורנסים הייתה אכן קריטית והכרחית, החלטתי לבחון מתארים חלופיים לביצועה ולבדוק אם ניתן היה להצליח יותר. בשני המתארים הראשונים שאציג להלן אנסה להעריך מה היה קורה אילו הפעיל חיל האוויר את כל מטוסי הקרב שלו נגד הטק"א ונמנע מלהשאיר את הפנטומים לבדם במערכה. במתאר השלישי ארחיב מעט את התמונה.

נוסף על 30 הפנטומים החדשים (הכמות הממוצעת שעמדה לרשות חיל האוויר במהלך המלחמה) היו ברשות החיל עוד מעט יותר מ־160 מטוסי תקיפה אחרים: 45 מיראזים, 82 סקיהוקים ו־36 ווטורים וסופר־מיסטרס. אותם מטוסים וטייסיהם נשאו פצצות, תקפו מטרות קרקע, והיו להם שיטות יעילות לחימה ולפגיעה במטרות. אין ויכוח שהקורנס היה המטוס החדש והטוב מכולם, אך העובדה הזאת לא ביטלה את ערכם של שאר המטוסים. הם אומנם נפלו בביצועיהם מהפנטומים, אך אין זאת אומרת שהם היו חסרי ערך. אם כושר פגיעתם היה טוב פחות, אפשר היה להקצות יותר מטוסים לכל מטרה - עד לאותו מספר שהיה בו כדי להבטיח את השמדתה. ואשר לפגיעותם, בעניין הזה היו לנו נתונים בדוקים ומדודים מן העבר, ויכולנו להעריך בסבירות טובה כמה מהם יופלו.

כדי לבדוק את השאלה בניתי מעין משחק מלחמה ושיתפתי בביצוע המשימות שתוארו למעלה את כל מטוסי התקיפה המהירים שהיו ברשות חיל האוויר ב־1 באפריל 1970. כל סוג מטוס טס ותקף בהתאם לטכניקות הספציפיות שנקבעו לו בתורת חיל האוויר והפעיל את החימוש שבו נהגו באותה העת לחמשו. לאחר ניתוח הצמדתי לכל גיחה משקל סגולי המסכם את יעילותה

הצפויה. היעילות נגזרה מכמה גורמים:

1. סיכויי ההגעה למטרה, הנובעים מנתיב החדירה (ישיר או עוקף, גבוה או נמוך) ומתכונות הטיסה והחמקנות של המטוס.
2. הסיכויים להשמיד את המטרה (הנובעים מכמות החימוש הנישא, משיטות התקיפה ומכושר הפגיעה במטרות).
3. השרידות (שחושבה לפי שיעורי השחיקה ההיסטוריים במשימות דומות).

בהרצת המשחק נתקפו אותן מטרות עומק וטק"א שתקפו הפנטומים במלחמה - עד להשגת תוצאות הזהות לתוצאות שהתקבלו בתקיפות האמת.

הורצו שני מתארים שונים: המתאר הראשון שיתף רק את מטוסי התקיפה הישנים, ללא מטוסי הקורנס כלל. התוצאה מהמתאר הזה הייתה כדלקמן: בתקיפות העומק (ה"פריחות") היו מטוסי התקיפה הישנים חייבים להשקיע 168 גיחות כדי להשיג את ההישגים שהשיגו הקורנסים ב־80 גיחות שביצעו במלחמה. ניתוח השרידות הראה כי אבדו 4.2 מטוסים. ברור שלקורנסים הייתה עדיפות גדולה במשימה מהסוג הזה (יצוין שפרופיל הטיסה שבחרו

המטוסים הישנים למשימה הזאת היה זהה לפרופיל הטיסה שלפיו טסו הקורנסים). לעומת זאת בתקיפת הטק"א היו התוצאות שונות: אף שלצורך השגת תוצאות הזהות לאלה שהשיגו הקורנסים במלחמה ב־50 גיחות נדרשו מטוסי התקיפה הישנים לבצע 85 גיחות, אבדו רק 3.5 מטוסים לעומת ששת הקורנסים שאבדו במלחמה. התברר ששיטות הטיסה והתקיפה הישנות היו חסינות יותר בעת תקיפת סוללות טק"א בתנאים ששררו אז.

המתאר התיאורטי השני היה נדיב יותר ושיתף את הקורנסים במשחק. לצורך השגת התוצאות הידועות הופעלו 30 קורנסים ועוד 76 מהמטוסים הישנים. התוצאות היו כדלקמן: לתקיפת מטרות העומק נדרשו 23 גיחות קורנס ו־120 גיחות של המטוסים האחרים. הקורנסים לא איבדו שום מטוס, ואילו המטוסים האחרים איבדו שלושה מטוסים. שוב פעם ניכר היה שבשיטות החדירה והתקיפה המקובלות באותה העת היו הקורנסים יעילים יותר לתקיפת מטרות העומק. (בהנחה שחיל האוויר היה ארגון לומד, יש לשער שהתקיפות האלה היו מוטלות בהדרגה רק על הקורנסים). לעומת זאת לתקיפת סוללות הטק"א (ושוב: להשגת תוצאות הזהות לאלה שהושגו במלחמה) נדרשו במשחק 12 גיחות קורנס ועוד 65 גיחות של המטוסים האחרים. בסופו של המשחק איבדו הקורנסים 1½ מטוסים, ואילו המטוסים האחרים איבדו 2.6 מטוסים. בסך הכול "אבדו" בתקיפות הטק"א לפי המתאר הזה 4.1 מטוסים. כפי שכבר צוין, במלחמה האמיתית איבדו הקורנסים שישה מטוסים בתקיפות הטק"א.

התוצאה הכוללת של שני המתארים דומה: בשניהם "איבד" חיל האוויר שבעה־שמונה מטוסים כדי להשיג את ההישגים שהביאו 130 גיחות הקורנס של 1970 (נגד מטרות עומק ונגד טק"א). כאמור, ב־1970 איבד חיל האוויר בפועל תמורת ההישגים האלה שישה מטוסי קורנס.

האם התוצאה של שני המתארים התיאורטיים גרועה יותר? כלל לא בטוח. יסלח הקורא על הניתוח המקבירי שלהלן, אולם אין מפלט ממנו: אותם שבעה־שמונה נופלים שספג חיל האוויר במתארים התיאורטיים היו מתפזרים על 10 טייסות קרב ועל 190 מטוסים (אבדות בשיעור של 4%) ולא מתרכזים רק בשתי טייסות הקורנס העובריות על כ־30 מטוסייהן וצוותיהן המבצעיים. יש הבדל תהומי

אף אם נניח שהשחיקה הקשה שספגו הפנטומים לא הייתה הגורם היחיד לכך שישראל השפילה עיניים מול האתגר המצרי, אין ספק שהיא השפיעה מאוד על החלטות המנהיגים באותה שעה קשה ועל תוצאת המלחמה

קורנס שובר כדי להימנע מפגיעת טיל
קרע-אוויר המתביית אליו (במרכז) | חיל
האוויר איבד בתקיפות הטק"א שישה מטוסי
פנטום. המשמעות היא אובדנו של מטוס
אחד בכל 8.3 גיחות, או במינוח המקובל
בחיל האוויר: שיעור אבדות של 12%

באופן הגיוני, נפילות הקורנסים נתנו משוב שמנע ביקורת על אותה התפיסה: אם בארזים נפלה שלהבת, מה יועילו אזובי הקיר? כך הפכו 85% ממטוסי חיל האוויר ללא רלוונטיים למשימותיו העיקריות. בלי משים חדל חיל האוויר להיות ורסטילי. על יכולותיו של שאר צה"ל, כאמור, לא חשב איש, והפנטומים נשארו לבדם במערכה.

מטקטיקה לאסטרטגיה

המערכה נגד הטק"א, שבה הפסידה ישראל, הייתה בסך הכול רק אחת מרבות והסתכמה כל כולה ב־50 גיחות. לעומת המערכה הכושלת הזאת הייתה מלחמת ההתשה רצופה באלפי גיחות מוצלחות - למשל נגד מיגים ונגד מטוסי קרקע - ובקרבות אחרים, מוצלחים אף הם, למשל הפשיטות לעומק שטחו של האויב. ובכל זאת הכישלון הנקודתי של הפנטומים נגד הטק"א - אירוע בולט ומזדקר - היה הקש ששבר את גב הגמל. הביצוע הכושל במערכה הזאת חולל בישראל שבר מערכתי שהיו לו מחירים כבדים במישור האסטרטגי והמדיני. ואכן כאן, בסוף המאמר, יש מקום לעיין גם בטעם לאותן שתי משימות שיוחדו אך ורק לקורנסים.

אשר לתקיפת מטוסי העומק - לאלה אכן היה פוטנציאל להשפעה מדינית. מבצעים בודדים, כמו ה"בום" העל־קולי מעל קהיר או תקיפת גשרי נג'א־חמדי ותחנות המיתוג, אכן הצביעו על נקודות תורפה בתשתית הלאומית של מצרים והובילו ל"רעידות אדמה" בממשל בקהיר. אולם סך כל מבצעי ה"פריחה" לא נשא פרי. הם היו אומנם קלים לביצוע, וביצועם לא היה כרוך באבדות לחיל האוויר, אך הפעלתם בצמצום ונגד מטוסי שוליות הפכה אותם ללא יותר מאשר מסר, דיבור ללא תוצאה. אכן קל

לעומת המערכה הכושלת נגד הטק"א, הייתה מלחמת ההתשה רצופה באלפי גיחות מוצלחות, למשל נגד מיגים ומטוסי קרקע

לדבר, אבל מדיבורים בלבד אין עיבורים.

תקיפת הטק"א, לעומת זאת, היו עניין אחר: במקרה הזה מדובר היה במאבק צבאי קשה ברמה הטקטית שלא הוטלו עליו (כמעט) מגבלות מדיניות. לחימת חיל האוויר נגד הטילים סבלה מכשל בתורת הלחימה (שלא דנתי בו במסגרת העבודה הזאת, אם כי רמזתי עליו), מכשל בהסקת מסקנות מהירה ומא־ריכוז המאמץ (שהוא עיקר מה שהוצג למעלה).

והיה גם גורם הזמן שאליו לא היה חיל האוויר ערוך כלל וכלל. בתוך זמן קצר להפליא זכתה תקיפת הטק"א לשדרוג וקיבלה מעמד של "גדולה מן החיים". על רקע מלחמת וייטנאם הפך המאבק של חיל האוויר בטילים המצרניים לעקרוני: המטוס נגד הטיל, הנשק האמריקני נגד הנשק הסובייטי. בתוך זמן קצרצר - שבועות ספורים - קיבל המאבק הזה ממד מדיני של פגיעה ישראלית באינטרסים של ברית־המועצות ובכבודה. מכאן מובן שמשך הזמן שניתן למאבק הזה היה מוגבל.

הבעתי למעלה את הערכתי שאילו פעלו צה"ל וחיל האוויר בהחלטיות, הם היו יכולים להשמיד את כל מערכי הטילים המצרניים שמעבר לתעלה וביותר מדרך אחת. אך היה צריך לעשות זאת מהר, ולשם כך צריך היה להיערך כראוי.

המסקנה מכל האמור למעלה נראית מובנת מאליה, אבל משום מה נשכחת לפעמים: כשצריך להשיג תוצאה - יש לרכז את כל הכוח שניתן להפעיל ולא לעבוד בחצאי אמצעים. משום מה החוכמה הזאת נשכחה באותה שנה, 1970. נראה שהפנטום החדש על יכולותיו האגדיות סינוור את חיל האוויר והשכיח ממנו את יסודות הפעלת הכוח שהכיר היטב קודם לכן.

זוהי, לעניות דעתי, המהות האמיתית של תרומת הפנטום במלחמת ההתשה.

בין שיעור אבידות של 20% ל־2/3 אבדה לטייסת. אומנם כל אבדה כואבת (ובמקרה שנופל קורנס, שהוא מטוס דר־מושבי, הכאב מוכפל), אך לא נראה שאובדן 2/3 מטוס וצוות לטייסת היה שובר משהו.

ואם אנחנו כבר מרשים לעצמנו לחשוב בדרך הזאת, מדוע שלא נרשה לעצמנו לחשוב על מתאר שלישי? הבה נצא החוצה מהמסגרת של חיל האוויר ונשאל מה יכול היה צה"ל בכללו, על כל כליו ויכולותיו, על הארטילריה ועל החי"ר המעולה שלו ועל כל שאר צעצועיו לעשות למען השגתה של אותה משימה קריטית במקום שיישב על אחוריו ויניד ראש בעצב למראה הפנטומים שלו ש"נטחנו" לבדם?

נדמה שאילו כך נהגנו, לא היה הפנטום - שכונה ברגשות מעורבים "האביר בשריון הנוצץ" - כורע תחתיו וגורר עימו את חיל האוויר כולו. אילו הגענו כך ל־8 באוגוסט 1970, נראה לי שאיש לא היה נאלץ להשפיל עיניים מול החוצפה של המצרים.

על עקרונות הפעלת הכוח

אחד מהעקרונות היסודיים לבניית חיל האוויר ולהפעלתו היה ורסטיליות (רב־תכליתיות). המשמעות היא שמייעדים כל מטוס וכל טייס לביצוע כל משימה שהם מסוגלים לבצע מהבחינה הטכנית ומכינים אותם לכך. העיקרון הזה נועד

לאפשר לחיל לרכז כוח נגד מטוסי חשופות. והנה עקרון הורסטיליות, ששימש את חיל האוויר שנים רבות, נשכח, כך נראה, באותה השנה שבה אנו עוסקים.

אי־אפשר להימנע מלחזור ולהזכיר לקורא כי במשך התקופה שבה נשחקו הקורנסים, ונשחק כוח רצועה של מדינת ישראל, עמד בצד

כוח אווירי רציני מאוד שמנה שמונה טייסות קרב מאוישות בצוותים מנוסים. הטייסות האלה, על מטוסייהן וצוותיהם ה"ישנים", העלו רק שלוש שנים לפני כן מחצית מהמזרח התיכון באש. המטוסים והטייסים האלה היו ורסטיליים לעילא, מתאימים לכל משימה, אך בעודם עומדים בצד, נכשלו הפנטומים במאבקם על השליטה האווירית מעל התעלה כתוצאה ממחסור בכוח.

נשאלת השאלה הבלתי נמנעת: איך ייתכן שהעיקרון המרכזי להפעלת הכוח נדחק הצידה ונשכח בעת צרה? לשאלה הזאת אין לי תשובות חד־משמעיות, רק השערות. להלן כמה מהן:

- על־פי תפיסתה של ההנהגה בישראל לא הייתה מלחמת ההתשה "מלחמה ממש", והצגתה כך אף הודחקה מסיבות שונות, בחלקן פוליטיות פנימיות. ייתכן שאותה ההדחקה השפיעה גם על הפיקוד של צה"ל ושל חיל האוויר, וגם על־פי התפיסה שלהם מה שהתרחש בחזית המצרית לא היה מלחמה אלא רק סדרה טורית של מבצעים נפרדים. ראיית כל משימה כאירוע מבודד העומד בפני עצמו היא הסבר אפשרי לכך שהטילו את המשימות הקשות שוב ושוב על "פותר הבעיות" הטוב ביותר שהיה אז - הפנטום.
- הלהיטות של טייסות הקורנס הצעירות להוכיח את עצמן בקרב תרמה גם היא ללא ספק לשגרת ההתנהלות הזאת. זו הייתה להיטות הראויה לשבח, אלא שבמקרה הזה נדרשה יד מכוונת.
- ובהמשך, משהשתרשה אותה חלוקת עבודה, הוביל התהליך עצמו להתנוונות כשירותם של הטייסים בשאר מטוסי הקרב - לפחות מבחינה פסיכולוגית - לביצוע אותן המשימות. חודש־חודשיים לאחר שמטוסי הקרב "הישנים" נמצאו "בלתי ראויים" לביצוע משימות התקיפה הקשות, כבר לא הייתה בנמצא שום רמה מחליטה או מבצעת שמוכנה הייתה להביא בחשבון את האפשרות לשלבם במערכה.

סייע בעריכת המאמר: עודד מרום

